

Kaksikymmentä vuotta laadukasta ja kehittyvää kirjallisuudentutkimusta

Käsillä oleva numero juhlistaa *Avaimen* kaksikymmenvuotista taivalta! Merkkipäivän kunniaksi tarjoamme tavanmukaisten tutkimusartikkelien, katsausten ja kirja-arvioiden lisäksi juhlanumero-osuuden. Osion aluksi ihkaensimmäisen *Avaimen* päätoimittajat Kai Mikkonen ja Klaus Brax valottavat teksteissään lehden syntyyn liittyneitä kipuja ja käänteitä. Molemmat nostavat esiin tarpeen kirjallisuudentutkimuksen kentän monipuoliselle keskusteluareenalle, jollaiseksi kausijulkaisumuotoinen *Avain* luotiin. Nykyhetken näkökulmaa lehden merkitykseen ja asemaan tuovat lehteä julkaisevan Kirjallisuudentutkijain Seuran hallituksen ja *Avaimen* toimitusneuvoston tervehdykset.

Toimituksen puolesta haluamme tarttua tieteenalan sisäisen keskustelun teemaan. Siinä missä vuosituhannen alussa keskustelun ytimeksi muodostui tiheämpi tutkimusartikkeleiden julkaiseminen, voidaan nyt jälkiviisaasti todeta, että tavoite on saavutettu: *Avaimessa* ilmestyy vuosittain runsas määrä monista teoriataustoista ja menetelmäperinteistä ammentavaa uutta kirjallisuudentutkimusta. Tänä vuonna olemme olleet siinä poikkeuksellisessa tilanteessa, jossa laadukkaiden käsikirjoitusten tarjonta on ollut niin runsasta, että niiden käsittely on laitettu jopa jäihin. Samalla olemme havainneet yleistyvien artikkelimuotoisten väitöskirjojen vaikutuksen tarjontaan. Kirjallisuustiede maassamme siis elää ja kehittyy *Avaimessa* tutkijoiden, esimerkillisten vertaisarvioijiemme ja toimittajien käymässä kriittisessä dialogissa.

Samaan aikaan haluamme kiinnittää huomiota siihen, että alaamme yleisesti koskevaa keskustelua lehden sivuilla käydään vähemmän. Poikkeuksen muodostavat aika ajoin ilmestyvät puheenvuorot (kuten tässä numerossa Polvisen, Ovaskan ja Kortekallion kirjoitus), mutta toimittajina mietimme, miten voisimme vielä rohkaista esimerkiksi metateoreettista keskustelua eri tutkimustraditioiden välillä, yliopistopoliittista pohdintaa kirjallisuustieteen nykytilasta ja tulevaisuudesta, näkemyksiä tieteellisten seurojemme toiminnan kehittämisestä tai pohdintoja niin uusista kuin koetelluistakin yhteisen tieteen tekemisen muodoista. Nähdäksemme *Avaimessa* olisi vielä lisää tilaa julkiselle argumentaatiolle, jonka ei tarvitse asettua tutkimusartikkelin muotoon.

Juhlallisuuksien lisäksi numeron antia ovat monipuolisesti paikkaa, traumaa ja empatiaa käsittelevät artikkelit. Kaksi ensimmäistä lähestyvät paikan, alueen ja niihin läheisesti liittyvien nimeämisten ja määrittelyjen kysymyksiä

toisistaan eroavin menetelmin. Asko Nivala, Juhana Saarelainen ja Jasmine Westerlund soveltavat kirjallisen kartografian menetelmiä, kieliteknologiaa ja paikkatietojärjestelmiä ja tarkastelevat Suomen alueen maantieteellistä rajamista suomenkielisessä kirjallisuudessa aikavälillä 1870–1944. Milla Juhosen artikkeli käsittelee suomalaisessa rikoskirjallisuudessa esiintyvää paikannimistöä 2010-luvulla ja selvittää, millä tavoin teosten paikannimet osallistuvat henkilöhahmojen luonnehdintaan helsinkiläisessä kontekstissa.

Kaksi jälkimmäistä artikkelia lähestyvät traumaa, sen kertomisen mahdollisuuksia ja näkökulman vaikutusta varsinkin erilaisissa vuosituhaten vaihteen romaaneissa. Ilona Rantamäen artikkeli analysoi Hillka Ravilon romaanin *Mesimarjani, pulmuni, pääskyni* (1997) käyttämiä kerronnallisia keinoja trauman kuvaamisessa. Rantamäen käsittely osoittaa vakuuttavasti tämän suhteellisen unohdetun romaanin merkityksen suomalaisen traumafiktion perinteessä. Eila Rantosen artikkeli puolestaan tarkastelee traumakuvausta sekä empaattisen ja eettisen lukemisen käytäntöjä Henning Mankellin romaanissa *Tea-Bag* (2001, *Nimeltään Tea-Bag*, 2004). Rantonen pohtii ”äänten etiikkaa” sekä kulttuurisen omimisen kysymyksiä teoksessa, jossa pakolaisnaisten kertomukset on asetettu etualalle, mutta yhtä lailla esiin nousee sen länsimainen mieskirjailijahahmo.

Numeron puheenvuoroista ensimmäisessä Merja Polvinen, Anna Ovaska ja Kaisa Kortekallio pohtivat, mitä 4E- tai enaktiiviset näkökulmat voivat auttaa havaitsemaan tai ymmärtämään teksteistä, kaunokirjallisuuden toimintamekanismeista ja lukijoiden ja tekstien vuorovaikutuksesta. Toisessa puheenvuorossa Pirjo Vaittinen johdattelee Helvi Hämäläisen *Säädyllisen murhenäytelmän* (1941; täydellinen laitos vasta 1995) jopa hämmästyttäviin julkaisuvaiheisiin, muuttuviin tulkintoihin niin romaanista kuin historiasta sekä omaan uraansa tutkijana muuttuvissa konteksteissa.

Emeritusprofessori Juhani Niemen Muotokuvia muistista -katsausarja on tullut päätökseensä. Viimeisenä vuorossa on karelianisti Hannes Sihvo, jonka ensisijainen intressi – hänen monipuolisuudestaan huolimatta – oli osallistua karjalaisen kulttuurin elvyttämiseen ja sen historian tutkimiseen.

Lehden kirja-arvioissa Hanna-Leena Määttä arvostelee Riitta Jytilän *Traumattinen muisti nykyproosassa* -teoksen (2022), Harri Veivo Sami Sjöbergin, Mikko Keskisen ja Arja Karhumaan toimittaman kokoelman *The Experimental Book Object. Materiality, Media, Design* (2024) ja Sofia Kotilainen Suvi Ratisen *Omat huoneet: Missä naiset kirjoittivat vuosisata sitten* -teoksen (2021).

Juhlanumero merkitsee myös päätoimittajataipaleemme loppua. Vuonna 2025 valtikan saavat Laura Oulanne ja Anna Tomi – ja he ottavat vastaan artikkelikäsitelmäkäsikirjoituksia heti vuodenvaihteen jälkeen. Kautemme aikana meillä on ollut etuoikeus seurata lahjakkaiden tutkijoiden ja kannustavien vertaisarvioiden työtä sekä kantaa oma kortemme kekoon laadukkaan kotimaassamme

tehdyn kirjallisuudentutkimuksen hyväksi. Kiitämme lämpimästi jokaista *Avaimen* tekoon osallistunutta ja tietysti innokkaita lukijoita. Malja seuraavalle kahdellekymmenelle vuodelle!

Hanna-Riikka Roine & Esko Suoranta